

శ్రీః  
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః  
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః  
శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే

॥ ఏకత్రింశః సర్గః ॥

*This document has been prepared by*

*Sunder Kidāmbi*

*with the blessings of*

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

*His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam*

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

## ॥ ఏకత్రింశః సర్గః ॥

శ్రీరామలక్ష్మణసంవాదః శ్రీరామస్యాదేశేన లక్ష్మణస్య  
సుహృజ్జనానామంత్ర్య దివ్యమాయుధమానీయ చ వనం  
గంతుముద్యమః శ్రీరామేణ తం ప్రతి బ్రాహ్మణేభ్యో ధనం వితరితుం  
స్వకీయవిచారస్య ప్రకటనం

ఏవం శ్రుత్వా స సంవాదం లక్ష్మణః పూర్వమాగతః |  
బాష్పపర్యాకులముఖః శోకం సోఢుమశక్నువన్ || 2.31.1 ||

స భ్రాతుశ్చరణౌ గాఢం నిపీడ్య రఘునందనః |  
సీతామువాచాతియశాం రాఘవం చ మహావ్రతం || 2.31.2 ||

యది గంతుం కృతా బుద్ధిర్వనం మృగగజాయుతం |  
అహం త్వానుగమిష్యామి వనమగ్రే ధనుర్ధరః || 2.31.3 ||

మయా సమేతోఽరణ్యాని రమ్యాణి విచరిష్యసి |  
పక్షిభిర్మృగయూధైశ్చ సంఘుష్టాని సమంతతః || 2.31.4 ||

న దేవలోకాక్రమణం నామరత్వమహం వృణే |  
ఐశ్వర్యం చాపి లోకానాం కామయే న త్వయా వినా || 2.31.5 ||

ఏవం బ్రువాణః సౌమిత్రిర్వనవాసాయ నిశ్చితః |  
రామేణ బహుభిః సాంత్యైర్నిషిద్ధః పునరబ్రవీత్ || 2.31.6 ||

అనుజ్ఞాతస్తు భవతా పూర్వమేవ యదస్మ్యహం |  
కిమిదానీం పునరపి క్రియతే మే నివారణం || 2.31.7 ||

యదర్థం ప్రతిషేధో మే క్రియతే గంతుమిచ్ఛతః |  
ఏతదిచ్ఛామి విజ్ఞాతుం సంశయో హి మమానఘ || 2.31.8 ||

తతోఽబ్రవీన్మహాతేజా రామో లక్ష్మణమగ్రతః |  
స్థితం ప్రాగ్గామినం ధీరం యాచమానం కృతాంజలిం || 2.31.9 ||

స్నిగ్ధో ధర్మరతో ధీరః సతతం సత్పథే స్థితః |  
ప్రియః ప్రాణసమో వశ్యో విజేయశ్చ సఖా చ మే || 2.31.10 ||

మయాద్య సహ సౌమిత్రే త్వయి గచ్ఛతి తద్వనం |  
కో భజిష్యతి కౌసల్యాం సుమిత్రాం వా యశస్వినీం || 2.31.11 ||

అభివర్షతి కామైర్యః పర్జన్యః పృథివీమివ |  
స కామపాశపర్యస్తో మహాతేజా మహీపతిః || 2.31.12 ||

సా హి రాజ్యమిదం ప్రాప్య నృపస్యాశ్వపతేః సుతా |  
దుఃఖితానాం సపత్నీనాం న కరిష్యతి శోభనం || 2.31.13 ||

న భరిష్యతి కౌసల్యాం సుమిత్రాం చ సుదుఃఖితాం |  
భరతో రాజ్యమాసాద్య కైకేయాం పర్యవస్థితః || 2.31.14 ||

తామార్యాం స్వయమేవేహ రాజానుగ్రహణేన వా |  
సౌమిత్రే భర కౌసల్యాముక్తమర్థమముం చర || 2.31.15 ||

ఏవం మయి చ తే భక్తిర్భవిష్యతి సుదర్శితా |  
ధర్మజ్ఞగురుపూజాయాం ధర్మశ్చాప్యతులో మహాన్ || 2.31.16 ||

ఏవం కురుష్య సౌమిత్రే మత్కృతే రఘునందన |  
అస్మాభిర్విప్రహీణాయా మాతుర్నో న భవేత్ సుఖం || 2.31.17 ||

ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణః శ్లేష్ఠయా గిరా |  
ప్రత్యువాచ తదా రామం వాక్యజ్ఞో వాక్యకోవిదం || 2.31.18 ||

తవైవ తేజసా వీర భరతః పూజయిష్యతి |  
కౌసల్యాం చ సుమిత్రాం చ ప్రయతో నాస్తి సంశయః || 2.31.19 ||

యది దుఃస్థో న రక్షేత భరతో రాజ్యముత్తమం |  
ప్రాప్య దుర్మనసా వీర గర్వేణ చ విశేషతః || 2.31.20 ||

తమహం దుర్మతిం క్రూరం వధిష్యామి న సంశయః |  
తత్పక్షానపి తాన్ సర్వాంస్త్రైలోక్యమపి కిం తు సా || 2.31.21 ||

కౌసల్యా బిభృయాదార్యా సహస్రం మద్విధానపి |  
యస్యాః సహస్రం గ్రామాణాం సంప్రాప్తముపజీవినాం || 2.31.22 ||

తదాత్మభరణే చైవ మమ మాతుస్తథైవ చ |  
పర్యాప్తా మద్విధానాం చ భరణాయ మనస్వినీ || 2.31.23 ||

కురుష్వ మామనుచరం వైధర్మ్యం నేహ విద్యతే |  
కృతార్థోఽహం భవిష్యామి తవ చార్థః ప్రకల్ప్యతే || 2.31.24 ||

ధనురాదాయ సగుణం ఖనిత్రపిటకాధరః |  
అగ్రతస్తే గమిష్యామి పంథానం తవ దర్శయన్ || 2.31.25 ||

ఆహరిష్యామి తే నిత్యం మూలాని చ ఫలాని చ |  
వన్యాని చ తథాన్యాని స్వాహార్థాణి తపస్వినాం || 2.31.26 ||

భవాంస్తు సహ వైదేహ్యా గిరిసానుషు రంస్యసే |  
అహం సర్వం కరిష్యామి జాగ్రతః స్వపతశ్చ తే || 2.31.27 ||

రామస్త్యనేన వాక్యేన సుప్రీతః ప్రత్యువాచ తం |  
వ్రజాపృచ్ఛస్వ సౌమిత్రే సర్వమేవ సుహృజ్ఞనం || 2.31.28 ||

యే చ రాజ్ఞో దదౌ దివ్యే మహాత్మా వరుణః స్వయం |  
జనకస్య మహాయజ్ఞే ధనుషీ రౌద్రదర్శనే || 2.31.29 ||

అభేద్యే కవచే దివ్యే తూణీ చాక్షయ్యసాయకౌ |  
ఆదిత్యవిమలాభౌ ద్వౌ ఖడ్గౌ హేమపరిష్కృతౌ || 2.31.30 ||

సత్కృత్య నిహితం సర్వమేతదాచార్యసదృని |  
సర్వమాయుధమాదాయ క్షిప్రమావ్రజ లక్ష్మణ || 2.31.31 ||

స సుహృజ్ఞనమామంత్ర్య వనవాసాయ నిశ్చితః |  
ఇక్ష్వాకుగురుమాగమ్య జగ్రాహాయుధముత్తమం || 2.31.32 ||

తద్ దివ్యం రాజశార్దూలః సత్కృతం మాల్యభూషితం |  
రామాయ దర్శయామాస సౌమిత్రిః సర్వమాయుధం || 2.31.33 ||

తమువాచాత్మవాన్ రామః ప్రీత్యా లక్ష్మణమాగతం |  
కాలే త్వమాగతః సౌమ్య కాంక్షితే మమ లక్ష్మణ || 2.31.34 ||

అహం ప్రదాతుమిచ్ఛామి యదిదం మామకం ధనం |  
బ్రాహ్మణేభ్యస్తపస్విభ్యస్త్యయా సహ పరంతప || 2.31.35 ||

వసంతీహ దృఢం భక్త్యా  
గురుషు ద్విజసత్తమాః |  
తేషామపి చ మే భూయః  
సర్వేషాం చోపజీవినాం || 2.31.36 ||

వసిష్ఠపుత్రం తు సుయజ్ఞమార్యం  
త్వమానయాశు ప్రవరం ద్విజానాం |  
అపి ప్రయాస్యామి వనం సమస్తా -  
నభ్యర్చ్య శిష్టానపరాన్ ద్విజాతీన్ || 2.31.37 ||

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే  
అయోధ్యాకాండే ఏకత్రింశః సర్గః ॥